

TOPLUMUMUZDA MESLEKİ VE TEKNİK ÖĞRETİM İLE İLGİLİ DEĞER YARGILARI VE DEĞİŞME EĞİLİMLERİ

Mahmut TEZCAN

Giriş:

Toplumumuzda meslekî ve teknik öğretim ile ilgili değer yargılarının ne olduğu, bunların nedenleri ve bu değer yargılarını değiştirmek gerekiyorsa ne gibi tedbirler alınmalıdır konusu çok az işlenmiştir. İşte bu etüdümüzün amacı, belirtilen konuyu ana hatlarıyla ele almak olacaktır.

Ülkemizde meslekî ve teknik öğretim, genel, klâsik öğretime nazaran daima aşağı bir statüde kalmıştır. Bunun nedeni ise toplumumuzda el işlerinin, elle yapılan, bedenî faaliyeti gerektiren mesleklerin eskiden beri küçük görülmesidir. “Çiftçi veya sanatkâr olacaksınız tahsile ihtiyacınız yoktur” zihniyeti toplumumuzda ötedenberi yerleşmiştir. Esasen el işi pek çok az gelişmiş ülkelerde de küçümsenmiştir. Örneğin Dahomeyli bir bakan şöyle söylüyor¹. “Afrika, fecî bir taklitçilik devri içindedir. Taklitçilik zihniyetinin kökü ise şudur: Afrikalılar sömürge rejiminden yakındıktan ve hatta onu yendikten sonra dahi, kendilerini idare etmiş olanları, gelişme ve ilerleme konusunda çok defa örnek saymışlardır. Taklit edecekleri adam, beyaz adamdır. Bu sebeple onun gibi yemek, onun gibi giyinmek istemektedir. Bir Afrikalı için ideal olan, artık sadece büro işidir ki bu, onun tarımsal hizmetlerden kendisini kurtarması demektir. Nitekim beyaz adam, göçmen kolonileri dışında artık tarımla meşgul olmaktan kurtulmuştur. Avrupa'nın toplumsal düzeyine ulaşmak için, onun yaptığı öğrenimin aynısını yapmak gerekir. Tahsil ise zahmetli tarımsal işlerden bir kurtuluş yoludur”.

Toplumumuzda yönetici sınıf içerisindeki kâtiplik, memurluk ötedenberi hem üst toplumsal tabakaların ve hem de köylünün benimsediği, özendiği bir değer halini almıştır. Memur tipinin yüksek bir

1 Guernier, M.: Üçüncü Dünya ve Eğitim, (Çev. Prof. Dr. Hâlide Topçuoğlu) Eğitim Sosyolojisi, s. 126, Ankara 1971, Eğitim Fakültesi Yay.

değer olarak benimsenmesi onun birtakım özellikleri dolayısıyledir. Bu özellikleri, masa başında çalışma, daha az yorulma, maiyetindekilere emretme, üst baş temizliği, kravatlı ve sık oluş, sürekli maaşlı ve emeklilik maaşının yâni geleceğinin güvenlik altında oluşu biçiminde sıralayabiliriz. Kısaca, toplumumuzda memurluğun *rahatlığı ve güvenliği* kitleleri cezbetmektedir. Bu durumu yapılan toplumsal araştırmalarda görmek mümkündür. Bir örnek vermek gerekirse, yetişen yöneticiler üzerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin % 76 sının düşük maaş fakat azamî güvenlik sağlayıcı bir mesleği tercih ettikleri anlaşılmıştır². Az güvenlik fakat yüksek maaş biçimindeki mesleği tercih edenlerin oranı % 7 dir.

Toplumsal Araştırmalarda Meslek Tercihleri:

Ankara Gecekonduları üzerine yapılan bir araştırmada³ velilerin çoğunluğu, erkek ve kızların iş-güç tercihlerini belirtirken *memurluğu* başta saymışlardır.

Ankara'nın Hasanoğlan Köyü araştırmasında da aile başkanları, erkek çocukları için *memurluğu* ikinci sırada belirtmişlerdir⁴.

Ötedenberi savaşı bir toplum olarak subaylık da memurluk gibi benimsenen bir meslek olmuştur. Esasen memurluk mesleğinin birçok özelliğini subaylıkta da görebiliriz.

Fakat son zamanlarda toplumumuz, geniş bir toplumsal değişme, Endüstrileşme ve şehirleşme sürecine tâbî olmuş, bu durum meslek tercihlerini de değiştirici yönde etkilemiştir. *Doktorluk, mühendislik ve eczacılık* gibi meslekler tercihlerde ve uygulamada birinci sırayı almıştır. Örneğin Üniversiyeye giren öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada mühendislik, doktorluk ve eczacılık gibi nisbeten kazançlı mesleklere hazırlayan kurumların öğrencilerin en çok rağbet ettikleri kurumlar olduğu saptanmıştır⁵. Yine bir araştırmada, meslek guruplarının prestij derecesi sorulduğunda mühendislik, valilik ve millet-

2 Matthews, Yetişen Türk İdarecileri, Genç ve Müstakbel İdarecilerin Meslekî ve Sosyal Tavrıları Hakkında Bir İnceleme, (Çev. Nermin Abadan), s. 21-24, Ankara 1955, S.B.F. Yay.

3 Yasa, Prof. Dr. İbrahim: Ankara'da Gecekondu Aileleri, Ankara 1966, s. 113. S.S.Y.B. Yay.

4 Yasa, Prof. Dr. İbrahim: 25 yıl sonra Hasanoğlan Köyü, Ankara 1969, s. 214. S.B.F. Yay.

5 Mihçioğlu, Prof. Dr. Cemal: Üniversiteye Giriş ve Liselerimiz, Ank. 1969, s. 110, S.B.F. Yay.

vekilliğinden sonra üçüncü sırayı almış, doktorluk da 5. derecede belirtilmiştir⁶. Müstakbel idarecilerin meslek tercihlerinde “mühendislik” birinci sırayı almıştır⁷.

Yine D.P. Teşkilâtının yurt ölçüsünde geniş bir örnekleme yaptığı köy araştırmasında da doktorluk, mühendislik, subaylık gibi mesleklerin köylülerce en fazla tercih edilen meslekle olduğu belirtilmektedir⁸.

Ereğli araştırmasında da aile reisleri oğullarının en çok *mühendis* (babaların % 27 si) ve *serbest meslek sahibi* olmalarını (% 25.7) arzulamaktadırlar⁹.

Halbuki çocuklarının meslekî ve teknik eleman olmasını isteyen aileler çok az veya hiç yok denecek kadar azdır. Örneğin Plânlamanın araştırmasında köylülerin, gerek kız çocukları ve gerekse erkek çocukları için sanat enstitülerine veya çocuklara sanat öğreten bir okula itibar etmedikleri görülmüştür. Toplam olarak kız çocuklarının sanat enstitüsünden mezun olmasını isteyenler % 2.2 ve erkek çocuklarının sanat enstitüsünden mezun olmasını isteyenler % 1.1 dir¹⁰.

Hasanoğlan araştırmasında 200 haneden sadece 5 aile başkanı ve 3 eş, çocuğunun zanaatçı olmasını istemiştir¹¹.

Ereğli araştırmasında ise aile başkanlarının pekazı (% 8.3) erkek çocuklarının sanatkâr ve teknik eleman olmalarını istemiştir¹².

Günlük Yaşantıdan Örnekler:

Günlük yaşantımızda değer yargılarını belirten pek çok örneklere rastlamak mümkündür. Burada birkaç örnek vermek istiyoruz.

1913 yılında Öğretmen Okulunun bir sergisinde velilerden biri, okul mezunlarının el işlerini (kutu sandalye v.s.) seyrederken hocalarına dönerek:

– Yahu bırakın şu el işlerini de çocuklara biraz ders çalıştırın.
Bir Profesör de yazısına şöyle başlıyor:

6 Matthews, a.g.e., s. 21.

7 Matthews, a.g.e., s. 28.

8 Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması, Rapor 1, s. 185, D.P.T. Yay.

9 Kıray, Doç. Dr. Mübeccel: Ereğli, Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası, Ankara 1964, s. 69, D.P.T. Yay.

10 Plânlamanın a.g.e., s. 178.

11 Yasa, 25 Yıl Sonra., s. 215.

12 Kıray, a.g.e., s. 70.

“İşte çocuklar, eğer sözlerimi dinlemez, derslerinize çalışmazsanız, siz de şu tezgâhın etrafındakiler gibi işçi olursunuz!”

“Bu sözleri, henüz 15 yıl kadar önce, Erkek Sanat Enstitüsü öğrencilerine, öğrencilerini gezdiren bir ilkokul öğretmeni sarfetmiş, Enstitünün Müdürü de bana üzümlere aynen nakletmişti”¹³.

Bir öğretmen de yöneticiliği sırasında şu sözlerle karşılaştığını belirtiyor¹⁴:

“Bu çocuk lisede okuyamadı, Ziraat Mektebine verdik, orada da bir şey beceremedi, adam olacağı yok... bari bir sanat öğrensin. Mektebinize yazıverin”.

Bir sanat okulu müdürü de, zamanın meslekî ve teknik öğretim müsteşarının kendisine anlattığı bir olayı naklediyor¹⁵.

“Sanat Enstitüsü mezunlarından bir genç, mesleğinde olağanüstü yetişmiş ve Ankara'nın sayılı fabrikalarından birinin kısa zamanda ustabaşısı olmuş. Almakta olduğu ücret de küçümsenmeyecek bir miktarda imiş. Şimdi bu genç, Ölçü ve Ayarlar Müdürlüğünde müfettiş yardımcısı olabilmek için sınava girmek istiyormuş. Kendisinden çıktığı okulun liseye muadeletini tasdik ettirmesini istemişler. Müfettiş yardımcılığının aylık ücreti ise gencin çalıştığı fabrikadaki ustabaşılık ücretinin yarısı kadarmış. O sıralarda Sanat Okulu mezunlarının öğrenim derecelerinin liseye muadeleti Millî Eğitim Bakanlığınca tasdik edilmiş bulunuyordu. Müsteşar kendisini vaz geçirmeğe çalışmış, başaramayınca nedenini sormuş. Genç de:

– Efendim ben evlenmek için bir genç kıza talip oldum. Ustabaşı diye vermediler. Tabii buna çok üzüldüm. Bir gün gazetelerde müfettiş yardımcılığı ilânını görünce kızın babasına haber gönderdim. Müfettiş yardımcısı olursam bana kızlarını memnuniyetle vereceklerini söylediler”.

I. Olumsuz Değer Yargısı Nedenleri:

Günlük yaşantıdan alınan örnekleri ve araştırmalardaki meslek tercihlerini gözden geçirdiğimiz zaman halkımızın meslekî ve teknik

13 Sayar, Ord. Prof. Dr. Nihat: Geri Bir Zihniyetin Kalıntıları, Meslekî ve Teknik Öğretim Dergisi, Yüzcüncü Yıl Özel sayı.

14 Duyar, Şükrü: Dün ve Bugün, Meslekî ve Teknik Öğretim Derg., Yüzcüncü Yıl Özel sayı, s. 131.

15 İdemen, Halil: Meslekî ve Teknik Öğretimde Geçen 32 yıl, Meslekî ve Teknik Öğretim Dergisi, 100. yıl Özel Sayı, s. 157.

öğretime karşı olumsuz tutumlarını kolayca görebiliriz. Acaba bu tutumun nedenleri nedir?, değiştirilmesi gereken bu değer yargılarını nasıl değiştirebiliriz? Eğer nedenleri bilirsek çözüm yolları da nisbeten belirlenmiş olur. Kanaatımızca bu nedenleri aşağıdaki başlıklar altında toplayabiliriz.

1- *Fakir veya Kabiliyetsiz Çocuklara Ait Gelenek:*

1860 yılında Mithat Paşa Tuna Valiliğinde bulunduğu sırada: İslâm ve hristiyan evlâdından bazı *bakımsız ve yetim çocuklar* şurada burada perişan ve telef olduklarından o makûle etfâli-aceze ashabı-hayrat ve hasenâtın ianesiyle bir mahal yaptırıp talim ve terbiyelerine bakmak ve sanat öğretmek” gereğiyle, evvelâ Niş’te (1860 da açılmış olup, *terzilik, kunduracılık, müretteplik, fotoğrafçılık* öğretilmekte idi) sonra Sofya’da (1864 de açılmış olup *dokumacılık* ve *makinistlik* sanatları öğretilmiş) ve Ruscuk’da (1864 de açılmış olup araba fabrikasına ustalar yetiştirmek üzere araba yapıcılığı san’atı öğretilmiştir) birer ıslahhane açmıştır¹⁶.

Böylece Osmanlılarda, ilk sanat okulu, 1860 yılında Mithat Paşa tarafından ilkokul düzeyinde açılmıştır. Ordunun gereksinimini karşılamak için kurulan bu okullar yetimhane ve iş evi niteliğinde idi. İşte Mithat Paşa’nın bu okulları yetimhane olarak kurması, oralara yetim ve fakir çocukları almasıyla bir gelenek doğmuş oldu. Böylece yeni açılan bütün sanat okulları, yetim, fukara çocuklarını öğrenci kabul etmiş, sanat eğitimi de fakir ve öksüz çocuklara lâyük aşağı bir düzeyde kalmıştır. Bu durum Cumhuriyetten sonra da devam etmiştir¹⁷.

Ayrıca, diğer okullarda başarı gösteremeyen kabiliyetsiz öğrenciler de buralara devam etmişlerdir. Çünkü bu okullarda zihnî kabiliyete, yeteneğe gerek görülmemiş, el işini herkesin yapabileceği farzedilmiştir.

2- *Yüksek Öğrenim Olanlığının Mevcut Olmaması:*

Sanat okullarını bitirenlerin daha yüksek öğrenim yapabilme olanaklarının bulunmaması veya çok sınırlı oluşu, ülkemizde sanat okullarına rağbeti azaltan çok önemli bir faktördür. Yükselmek arzusu herkesin en tabii hakkıdır. Bu okullar daha fazla yükselmeye imkân

16 Koçer, Doç. Dr. Hasan Âli: Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923) s. 68-69. İst. 1970, M.E.B. Yay.

17 Başgöz-Wilson: Türkiye Cumhuriyetinde Eğitim ve Atatürk, s. 36. v.d.

vermediği, dikey yükselişi sağlayamayan birer çıkmaz sokak durumunda oldukları için diğer klâsik okullara rağbet artmaktadır. Bu konudaki istatistiklere bir göz attığımız zaman bu durumu kolayca görebiliriz. 1955-1968 yılları arasında genel ortaokullara devam eden öğrenci sayısının oranı, orta öğretimin birinci devresine devam eden bütün öğrencilere göre % 71.3 den % 86.2 ye yükselmiştir. Aynı devre içinde meslek okulları bünyesinde ve diğer bakanlıklarda bulunan ortaokullara devam eden öğrenci oranı sürekli bir biçimde azalarak % 23.7 den % 3.3'e inmiştir¹⁸. Yine 13 yıl içinde orta öğretimin 2. devresinde bulunan öğrencilerden liseye devam edenlerin oranı % 54.0 dan % 61.4'e yükselirken meslek okullarına devam eden öğrenci oranı % 46.0 dan % 38.6 ya inmiştir¹⁹.

Liseye kaydolan öğrenci oranı, 13 yıl içinde, % 42.9 dan % 62.5'e yükselirken sanat enstitüsüne kaydolan öğrenci oranı % 18.4 den % 13.0'a Kız Enstitüsüne yeni giren öğrenci oranı % 6.9 dan % 2.7'ye ve ticaret liselerinde aynı oran % 12.3 den % 4.9'a inmiştir²⁰.

Meslek okullarına devam eden öğrenciler de endüstriyel (üretim meslekleri) ve endüstriyel olmayan (hizmet meslekleri) olarak gruplandırıldığında 1955-1965 yılları arasında endüstriyel olmayan mesleklere ait indeksin diğerine nazaran daha yüksek bir rakkamı gösterdiği tek ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir²¹.

Ülkemizde sanat okulları için sınırlı birkaç yüksek okul mevcuttur. Erkek teknik yüksek öğretmen okulu, Kız teknik yüksek öğretmen okulu v.s. gibi. Bunların sayıları çok sınırlıdır. Ayrıca bazı yüksek okullarda öğrenim daha üst öğrenim için geçerli sayılmamış, böylece ilerleme ve yükselme yolları kapalı tutulmuştur. Böylece, orta öğretimin yapısı, birbirine kapalı dikey kuruluşlar halinde kalmış, yatay ve dikey sosyal mobilité gerçekleşmemiş, üniversite öğrenimine giriş hakkı yalnız lisenin inhisarında tutularak lisenin itibarı daha da arttırılmıştır.

3- *Mezunların İstihdam Edilememesi:*

Mezunların piyasada meslekleriyle ilgili bir iş bulamaması da çekiciliği azaltan bir faktördür. II. Beş Yıllık Plânda da bu konuya

18 İmkân ve Fırsat Eşitliği Bakımından Türk Millî Eğitimindeki Gelişmeler, 1955-1968, Ank. 1970, Cilt 1, Kısım II, s. 429.

19 İmkân ve Fırsat..., s. 546.

20 İmkân ve Fırsat..., s. 548.

21 İmkân ve Fırsat..., s. 549. Adı geçen kaynakta diğer ülkelerle Türkiyenin karşılaştırılması var.

değınılmış ve sorunlar plânda şöyle belirtilmiştir²². “İnsangücü ihtiyaçlarına göre teknik öğretime verilen ağırlıkla kapasitesi arttırılırken okulları bitirenlerin sanayide iş bulmaları ve özellikle buldukları işten tatmin olmaları güç olmaktadır. Mezunların teorik bilgilere rağmen iş hayatının gereklerine uymamaları, iş hayatına hazırlayıcı olanakların öğretim sırasında yaratılmamış olması, öğrenimin sanayi ile ilişkilerinin kopuk olması yüzünden sanayideki gelişmelerin izlenememesi, işverenlerin bu elemanların yeterliliği konusundaki güvensizlikleri, elemanların ücret, yetki ve sorumluluklarının tesbit edilmiş olması bu konudaki sorunlardır” denmektedir.

Endüstri yaşantısının gerçekleşmesiyle teknik elemanlara geniş ölçüde ihtiyaç duyulacaktır. Örneğin Almanya'daki Türk işçileri üzerinde yapılan bir araştırmada onların meslekî ve teknik öğretim ile ilgili tutumlarının olumlu yönde değişmiş olduğunu göstermekteyiz. İşçilerin erkek çocuklarına vermek istedikleri tahsil ile ilgili bir soruya onların çoğunluğunun üniversite veya yüksek okuldan (% 69.4) sonra ikinci derecede, “Lise ayarında teknik okullara” rağbet ettikleri anlaşılmıştır. Örnekleme giren işçilerin % 20.9 u oğullarını teknik okula göndermek istemişlerdir²³. Liseye devam ettirmek isteyenlerin oranı ise 0.4 dür. Daha önceki araştırmalarda belirttiğimiz Türkiye'deki duruma ters düşen bu tutumda oradaki endüstri yaşantısının geniş rolü olduğunda kuşku yoktur.

Sanayi hayatı teknik elemana gereksinim duymadıkça mezunların öğrenimlerinin bir değeri kalmamış ve bu kimseler yine devlet dairelerine memur olarak girmeye çalışmışlardır. Örneğin yurt ölçüsünde bir örnekleme ticaret lisesi mezunlarının öğretim ve istihdamları ile ilgili bir takip araştırmasında 327 mezundan 112 kişi (en yüksek frekans) memurluk yapmakta, 11 kişi kâtiplik, 5 kişi fiş memurluğu, 5 kişi böro memurluğu gibi yine memurluk niteliğinde görev yapmaktadır²⁴. Mezunların yetiştikleri meslek branşları ile ilk işlerinin ilgi derecesi saptandığında % 38 i, ilk işlerinin az ilgili veya ilgisiz olduğunu belirtmişlerdir²⁵. Mezunların ikinci işlerindeki ünvanlarının en yüksek frekansının yine “Memur” oluşu dikkati çekmektedir. (Toplam 116 frekansın 71 i memur)²⁶.

22 Kalkınma Plâni, 2. Beş yıl, s. 161.

23 Abadan, Dr. N.: Batı Almanyadaki Türk İşçileri ve Sorunları, s. 218, Ankara 1964, D.P.T. Yay.

24 Ticaret Lisesi Mezunlarının Öğretim ve İstihdamları İle İlgili Araştırma Raporu, Ankara 1970, s. 7., M.E.B. Yay. (çoğaltma)

25 a.g. rapor, s. 15.

26 a.g. rapor, s. 17.

Yine, Sanat Enstitüsü mezunları (1970-1971) ile ilgili araştırma sonuçlarına göre mezunların % 34.3 ü mesleğine uygun işlerde çalışmaktadır. Bu oranın yarısına yakın bir kısmı (%13.1) devlet fabrikalarında işçi veya ressam olarak, diğerleri ise özel fabrika ve işletmelerde çalışmaktadır.

Enstitü mezunlarının % 4.7 si ise mesleğine uygun olmayan işlerde çalışmaktadır²⁷. Bunların hepsi de devlet fabrika ve dairelerinde memurluk niteliğinde görev yapmaktadırlar. Bu elemanların böyle dairelerde memur olarak çalışmaları kendilerinden esas branşlarında yararlanamamasını göstermektedir. Bu durum, ekonomik yaşantımızın bu elemanları massedememesini ve toplumumuzda memurluk mesleğinin yüksek bir değere haiz olduğunu belirtmektedir. % 12.1 kişinin iş bulamaması da bu görüşü doğrulamaktadır. Ayrıca mezunların % 25.5 inin durumu bilinmemektedir. Tabii ki bunların içinde de iş bulamayanların sayısı az değildir. Askere giden (% 2.0) ve dış ülkelere gidenleri (% 5.4) de hesaba katacak olursak mezunların yarısı ekonomimiz için bir kayıp teşkil etmektedir. Çünkü henüz bu kimseler, ekonomimize üretici bir katkıda bulunmamaktadırlar.

Teknisyen okulu mezunlarının % 18.4 ü mesleğine uygun işlerde çalışmaktadır²⁸. Mezunların % 4.6 sı ise mesleğine uygun olmayan işlerde çalışmaktadır. Fakat iş bulamayanların (% 8.4) ve durumu bilinmeyenlerin oranı (% 33) nın oldukça yüksek oluşu da dikkati çekicidir.

Halkın klâsik eğitime olan değer yargısı meslek okullarını da etkilemiş ve bu okullar kendi amaçlarından uzaklaşarak 1930 dan beri klâsik genel eğitim kurumlarından liseye benzeme çabası içerisine düşmüşlerdir. Bu durumda eğitim sisteminin ülkenin ekonomik kalkınmasına yardım edecek gerekli insangücünün yetişmemesine sebep olmuştur²⁹. Çünkü bu okullar, programlarından meslek ve atelye derslerini azaltmak zorunluluğunda kalmışlardır. Aşağıdaki tabloda yıllara göre meslek derslerindeki azalışı görmek mümkündür³⁰.

27 Mezun Veren 122 çeşitli Sanat Enstitüsü İle 14 Teknisyen Okulunu 1970-1971 Öğretim Yılında Bitirenlerin Durumları İle İlgili Araştırma Sonuçları.

28 a.g.a.

29 Doğan, Dr. Hıfzı: Orta Öğretim Programları Üzerinde Bir İnceleme, Eğitim Fakültesi Derg., cilt 3, sayı: 1-4, s. 75.

30 Doğan, a.g. etüt, s. 88.

Sanat Enstitülerinde Meslek ve Kültür Derslerine Ayrılan Zamanın Yüzde Oranı

Dersler	1924	1940	1950	1960	1970
Meslek Dersleri ve Atelye	76	68	74	55	51
Kültür Dersleri	24	32	26	45	49

Dr. Doğan, endüstrinin gereksinimini saptamak ve bunları okul programlarına aktarmak amacıyla yapılan araştırma sonuçlarının da bu yönelmeyi desteklediğini belirtiyor. Örneğin inşaat teknisyenleri ve makina ve elektrik teknisyenleri ile ilgili araştırmalarda pratik çalışmalara daha fazla yer verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır³¹.

Yine Dr. Doğan, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu programlarıyla ilgili bir araştırmasında bu okulların esas amacını teşkil eden atelye çalışmalarına ve meslek derslerine ayrılan zamanın sürekli olarak azaldığını, mühendislik ile ilgili teknik derslerin sayısının çoğaltıldığını saptamıştır³².

4- *Mezunların Sermaye Bulamamaları:*

Bu okullara esasen fakir çevrelerden gelen öğrenciler, mezuniyetlerinden sonra kendilerinin özel olarak çalışabilecekleri olanaklardan yoksundurlar. Kendi işlerini çevirebilecek gerekli sermaye kolaylıklarını bulamamaktadırlar.

5- *Lüks Teknik Eğitim:*

Bazı alanlarda, özellikle kızlar için açılan teknik okullardaki öğretim, ortalama Türk ailesi için lüks bir eğitim olmuştur. Örneğin programlarında yer alan sunî çiçek yapımı, şapka yapımı, moda, pastacılık gibi bir san'ata hazırlayıcı nitelikteki dersler toplumumuz gereksinimlerine uymamakta idi. Bu yüzden de bu gibi şeylerin piyasada alıcısı olmadığı için sürüm yapılamamakta idi.

Örneğin 1950 yılına kadar Ankara'da sunî çiçek yapıp satan bir tek dükkân bile açılmamıştı³³. Bu yüzden ortamın üstündeki aileler Kız Sanat okullarına çocuklarını gönderebilmişlerdir. Ayrıca bu okulların sadece büyük şehirlerde açılmış olması köy kızlarının devamını engellemiştir.

31 Doğan, a.g. etüt, s. 88.

32 Doğan, Dr. H.: Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu Programları İle İlgili Bir Çalışma, Ank. 1969, (Çoğaltma).

33 Başgöz-Wilson, a.g.e., s. 211.

Açılan köy kurslarında bile lüks şeylerin öğretilmesi ile ilgili örnekler bulmak mümkün. Örneğin oyuncak yaptırılması, modern çocuk bakımı gibi³⁴.

6- Ders Programları ile Çevre Gereksinimleri:

Sanat okullarının ders programları ile çevrenin gereksinimleri arasında iyi düzenlenmiş bir ilişkinin mevcut olmaması da bu okullara rağbeti azaltan nedenler arasındadır. Sadece *marangozluk*, *demircilik*, *yapıcılık*, *tesviyecilik* gibi sınırlı alanlarda sanat öğretilmiştir. Gezici erkek köy kurslarında bile yıllardan beri aynı konuların öğretimi erkekler bakımından bu kurslara rağbeti azaltan bir faktör olmuştur³⁵.

7- Meslek Seçiminde Geleneksel Anlayış:

Toplumumuzda meslekler sosyolojisi açısından önemli bir hususda geleneksel olarak baba mesleğinin oğula geçmesidir. Baba mesleği ne ise genellikle oğlu da aynı mesleği seçmektedir. Bu konuda, örneğin Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin baba meslekleri üzerine yapılan bir araştırmada öğrencilerin çoğunun babalarının devlet memuru veya asker olduğu anlaşılmıştır³⁶. Yine, Siyasal Bilgiler, Hukuk ve TODAİE öğrencileri arasında 1954 de yapılan bir araştırmada aşağı yukarı her üç idareciden bir tanesinin babasının mesleğini izlediği görülmüştür. Öğrencilerin çoğunun babalarının memur ve asker olduğu görülmüştür³⁷. Ayrıca ailenin meslek seçimindeki önemini belirten Ticaret Lisesi mezunları araştırmasında mesleğini anne, baba ve akraba tavsiyesi ile seçenlerin oranı % 47 gibi en yüksek orandır³⁸. İşte bu geleneksel uygulama da teknik eğitimin benimsenmesine engel olmuştur. Böylece, genellikle memur çocuğu memur, subay çocuğu subay, mühendis çocuğu mühendis olmuştur. Üst sosyo-ekonomik statüde olan aileler çocuklarını üniversite eğitimine olanakları olduğu için tâbi tutabilmişler ve profesyonel meslekleri tercih edebilmişlerdir.

34 Tezcan, Mahmut: Memleketimizde Gezici Köy Kursları ve Bazı Sorunları Hakkında Birkaç Not, Eğitim Hareketleri Derg., sayı 180-181.

35 Tezcan, a.g. makale.

36 Frey W.F.- Payaslıoğlu, A.T.: Babalarının Mensup Olduğu Meslekler Bakımından Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Bir İnceleme, S.B.F. Dergisi, cilt 13. No. 3, s. 225 v.d.

37 Matthews, a.g.e., s. 14.

38 Ticaret Lisesi Mezunlarının... s. 10.

8- Ücret Sorunu:

Meslekî ve teknik öğrenim mezunlarının ücretleri genellikle düşük kalmış, bu yüzden öğrenciler ve veliler doktorluk, mühendislik gibi fazla gelir sağlayan mesleklere doğru yönelmişlerdir. Halbuki rağbet olmayan bir alanda ücretleri çok yüksek tutmak suretiyle çekicilik arttırılabilir.

Ayrıca meslek okullarında öğretmen olarak görev alanların ücretlerindeki düşüklük de öğretmenliği cazip kılmamaktadır. Aynı devreden mezun iki kişiden birisi sanat okulunda öğretmen olduğu takdirde diğer bir devlet dairesine giren öteki mezundan (örneğin İktisadî Devlet Teşekkülü gibi) çok daha az ücret almaktadır. Bu durum, öğretmenin mesleğini benimsememesine ve ayrılmasına yol açmaktadır.

Ticaret lisesi mezunları araştırmasında mezunların birinci işlerinden ayrılma nedenleri arasında *ücret azlığı* önemli bir yer tutmaktadır³⁹. Örneklemdaki mezunların % 53 ü 600-650 TL. arasında maaş almakta idi⁴⁰.

9- Azınlıklara Özgünlük:

Meslekî ve teknik öğretimin gelişmeme nedenlerinden birisi de bu mesleklerin halkımızca ötedenberi azınlıklara özgü sayılması olmuştur. Gerçekten, Toplumumuzda uzun yıllar, her türlü ticaret ve çeşitli zanaatlarla uğraşma genellikle azınlıkların yaptığı işler olmuştur. Bu yüzden de halkımız bu mesleklere rağbet etmemiştir. Bununla beraber bugün bu anlayış geniş ölçüde etkisini kaybetmiştir.

II- Tedbirler, Öneriler:

Biz burada halkımızın teknik öğrenime ilişkin olumsuz değer yargılarını değiştirici tedbirlerin sıralarken konuyu daha önce ele aldığımız nedenler yönünden gözden geçirmek istiyoruz.

1- Her Çeşit Toplumsal Tabakadan Öğrenciye Meslek Eğitimi:

Artık eskiden olduğu gibi meslek okulları sadece fakir aile çocuklarının gittiği bir yer olmaktan çıkmıştır. Toplumumuz geniş bir toplumsal değişme süreci içersindedir. Sınıflar arasında geçişler hızla cereyan etmektedir. Dolayısıyla hem fakir ve hem de orta sınıflar çocuk-

39 Ticaret Lisesi Mezunlarının... s. 17.

40 Ticaret Lisesi Mezunlarının... s. 8.

larını bu okullara göndermektedirler. Bu okullar ilk kuruldukları zamandaki ıslahhane niteliklerini kaybetmişlerdir. Alt ve orta sınıflar artık teknik eğitimin önemini kavramıştır. Böylece, “*Fakirler için meslek eğitimi*” anlayışı değişerek “*Herkes için meslek eğitimi*” anlayışına yönelmiştir.

2- Yüksek Öğrenime Geçişin Sağlanması:

Kanaatimizce yüksek öğrenime geçişin sağlanması ile meslekî ve teknik öğretimin çekiciliği geniş ölçüde sağlanmış olacaktır. Çünkü bu faktör, halkımızın değer yargısını birinci derecede etkilemektedir. Gerçi, meslek okullarının kuruluş amacı mezunlarını yüksek öğrenime hazırlamak olmayıp onları meslekî faaliyetlere yönleltmektir. Fakat bu durum, öğrenciler içersinde yüksek tahsil yapmak isteyen yetenekli öğrencilerin üniversiteye girmelerini engellemelidir.

Bugüne kadarki uygulamada, meslekî ve teknik okullarda okutulan dersler üniversiteye geçiş bakımından gözönüne alınmamış, sadece lisede okutulan ders çeşitleri kabul edilmiştir. Meslekî ve teknik okullarda görülen öğrenime, akademik öğrenime hazırlama açısından hiçbir denklik tanınmamış ve bu okullardan üniversiteye geçmek isteyenlerden lise derslerini başarıları şart koşulmuştur. Halbuki lisede okutulmayan, fakat üniversiteye hazırlayan derslerden bu okullarda okutulanlar vardır. Örneğin teknik resim, ekonomi, teknoloji, mekanik, eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi gibi. *Aynılık* yerine birçok ülkelerdeki denklik ilkesinin uygulanışı da çekiciliği artırıcı bir faktör olabilir⁴¹.

Modern toplumlarda artık herkesin yüksek öğrenim yapabilmesi olanakları sağlanmıştır. Esasen bizde de Anayasamız, bireylerin en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sosyal bir devletin başta gelen ödevleri olarak öngörmüştür. Bu sebeple bizde de artık genel ve meslekî ve teknik orta öğretim kurumlarını bir bütünlük içinde ele almak anlayışı gelişmektedir. Nitekim bazı üniversitelerimiz (O.D.T.Ü. ve Hacettepe) kendiliklerinden teknik okul mezunlarını giriş sınavlarına kabul etmektedirler. Ayrıca 1962 Şûrasından beri M.E. Bakanlığınca geçişleri kolaylaştırıcı bazı tedbirler alınmıştır⁴².

41 Orta Öğretim Sistemimizin Kuruluşu İle Yüksek Öğretime Geçişin Yeniden Düzenlenmesi Konusunda VIII. Millî Eğitim Şûrasının İncelenmesine Sunulan Esaslar, Ankara 1970, s. 8., M.E.B. Yay. (Çoğaltma).

42 a.g. Şûraya Sunulan Esaslar, s. 11.

1- Teknik ve meslek okullarını bitirenlerden lise diploması almak isteyenler için lisenin fen ve edebiyat kollarına göre saptanmış dördü temel, ikisi seçmeli, sadece altı dersten sınava tabî tutulmasına dair yönetmelik (Resmî Gazete, 28.3.1969 gün ve 13160 sayılı);

2- Bazı sanat enstitülerinin 4 ^{yüksek} ~~teknik~~ teknisyen okulları haline getirilerek mezunlarına üniversiteye girişte lise mezunları gibi aday olma hakkı tanınması (Resmî Gazete, 22 Kasım 1969 gün, 13358);

3- İlköğretmen okullarının öğrenim süresi bir yıl arttırılmak suretiyle ilköğretmenlik formasyonu seviyesinin en az lise seviyesinde tutulması ve dolayısıyla mezunlarına üniversiteye girişte aday olma imkânı verilmesi (M.E.B. Tebliğler Dergisi, 20 Nisan 1970 gün ve 1603 sayı);

4- Ticaret lisesini bitirenlerin lise diploması alabilmeleri için lisenin üç dersinden ticaret lisesinde kurulacak karma komisyonlarca imtihan edilmelerine dair yönetmelik (M.E.B. Tebliğler Dergisi, 18 Mayıs 1970 gün ve 1607 sayı);

5- Yüksek öğrenimlerini lise üzerine yapmayan yüksek okul mezunlarından üniversiter seviyede bir öğrenim daha yapmak isteninde olanların, yüksek okullarda gördükleri öğrenimle ulaştıkları genel ve meslekî kültür seviyesi gözönünde tutularak bu gibilerden üniversiteye girişte, aday olmak üzere, ayrıca lise diplomasının aranmaması ve yüksek okul diplomalarının en azından bu diploma yerine sayılması (Resmî Gazete, 16 Temmuz 1970 gün ve 13550 sayı).

Bununla beraber mezunların yüksek öğrenime devamları çok sınırlı kalmıştır. Örneğin mezun veren 122 çeşitli sanat enstitüsü ile 14 teknisyen okulunu 1970-1971 öğrenim yılında bitirenlerin durumları ile ilgili araştırma sonuçlarına bir göz attığımız zaman 9913 sanat enstitüsü mezunundan ancak % 16 gibi ufak bir oranı bir üst derecedeki öğrenimlerine devam edebilmişlerdir⁴³. Örneğin Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu, Tatbikî Güzel Sanatlar Yüksek Okulu ve O.D.T.Ü. gibi okullara gidebilmişlerdir. Mezunların % 1.3 ü ise sürekli olmayan köy kursu öğretmenliği v.s. gibi yetiştirme kurslarına gitmişlerdir. Önemli olan, mezunların mesleğine uygun okullara giderek oralarda ihtisaslarını ilerletmeleridir. Bir üst öğrenimlerine devam etmekten arzulanan da budur. Halbuki % 16 gibi ufak oranın ayrıca % 5.7 si, ya mesleğine

43 Mezun Veren 122 Çeşitli Sanat Enstitüsü İle 14 Teknisyen Okulunu 1970-1971 Öğretim Yılında Bitirenlerin Durumları İle İlgili Araştırma Sonuçları.

uygun olmayan okullarda (lise, assubay, gazetecilik okulu gibi) veya mesleğine uygun olmayan yetiştirme kurslarında (Tapu Kadastro, P.T.T. kursu gibi) öğrenimlerine devam etmektedirler.

Teknisyen okulu mezunlarının bir üst öğrenime devamları bakımından durumlarını inceleyecek olursak 1970-1971 öğrenim yılında 239 mezundan % 33.5 i öğrenimlerine devam fırsatını bulmuşlardır⁴⁴ Bunların sanat enstitüsü mezunlarına nazaran öğrenime devamları bakımından daha yüksek oluşu dikkati çekicidir. Fakat bunların da yine % 3.3 ü, mesleğine uygun olmayan okullarda öğrenimlerine devam etmektedirler.

3- *Mezunların İstihdamı:*

Türkiye, endüstrileşme yolu ile kalkınma çabası içerisinde. Bu yüzden teknik elemanlara geniş ölçüde ihtiyaç vardır. 2. Beş yıllık Plânda bu alandaki insangücü açıkları saptanmıştır. 1968-1962 yılları arasında saptanan bu rakkamlara bir göz attığımız zaman açıkların oldukça fazla olduğunu görürüz⁴⁵. Örneğin 1972 yılında Fen memuru ve Teknisyen talebi, (Bin kişi olarak) 77.3, arz 43.6, açık 33.7; 1977 yılında Talep 142.6, arz 54.6, açık 88.0; 1982 de talep 261.4, arz 72.2, açık 189.2 dir. Yine sanatkârlarla ilgili olarak 1972 de talep 1994.2, arz 1471.9, açık 522.3; 1977 de talep 2894.6, arz 1761.2, açık 1133.4; 1982 de talep 4129.7, arz 2263.7, açık ise 1866.0, dır. Dolayısıyla bu elemanların artık istihdam edilememesi gibi bir problem söz konusu değildir. Bu durum da çekiciliği arttıracaktır.

4- *Okul-Endüstri İlişkileri:*

Bugüne kadar, okullar ile iş hayatı arasında bir bağlantı yoktu. Bu durum mezunların endüstride tercih edilmemelerine sebep olmakta idi. Halbuki iş hayatının isteğine uygun programlar hazırlanması ve öğretmenlerin meslekî bilgi, beceri ve tecrübelerinin iş hayatının ve endüstrinin içinde geliştirilmesi ile teknik okulların cazibesi arttırılabilir.

5- *Çevre Gereksinimlerinin Gözönünde Bulundurulması:*

Okullar ve bünyelerindeki meslek branşları, ülke ve çevre gereksinimlerine uyacak biçimde plânlandığı takdirde meslekî öğretimin cazibesini arttırmak mümkündür.

44 a.g.a.

45 Kalkınma Plâni, 2. Beş Yıl, s. 152.

Örneğin eskiden sanat okullarının ders programları ile çevrenin gereksinimleri arasında bir ahenk kurulmuştu. Bu okullar kuruldukları illerin sanat hayatına bağlandırılmıştı. Örneğin Sivas Sanayi Okulu çevrede geleneği olan halıcılığa önem veriyor, Kastamonu Sanayi Okulunda kendircilik daha önemli bir yer tutuyordu⁴⁶.

Bugün duvarcılık, yapıcılık, demircilik, marangozluk gibi alanlardan çok, elektrik tesisatçılığı, sihhî tesisatçılık traktör onarımcılığı veya bölgede geçerli bir el sanatı ile ilgili alanlara yönelmek çekiciliği arttıran bir faktör olabilir.

Bugünkü sistemde de bazı okul yöneticileri çevreye uyma çabalarına girişmekte, örneğin küçük sanatlarla ilişki kurabilmektedirler. İşte okul yöneticilerinin tutumuna bağlı bu durumlarda kendilerine yetki verilmesi yerinde olur.

Bu konuda en iyi yol, herhalde *bölgesel örgütlenme*'ye gitmek olacaktır. Bugünkü merkezî sistemle okul, bulunduğu çevreye uyamamakta, hizmet götürememekte ve çevreyi geliştirememektedir. Üçüncü plân döneminde, Meclisten yeni çıkmış olan *çıraklık kanunu* uygulanması ile hizmete girecek yeni kuruluşları da kapsayan bir yeniden örgütlenme çabalarına girişmek gerekmektedir. Böylece bu okullar bölge sorunlarına eğilip çözüm yolları getirecek ve bu suretle de çevre halkınca destek görecektir. Kanaatimizce bu yoldan cazibeyi arttırmak daha etkin görünüyor. Esasen 3. Plân çalışmalarında da bu husus üzerinde durulmakta, bölgelerde kurulacak "Meslekî ve Teknik Eğitim Bölge Kurulları"ndan bahsedilmekte, bu kurulun bölge çapındaki uygulamalarda karar organı haline getirilmesi ve ayrıca merkezde bölgeler arası ortak kuralları saptayarak ortak çalışmalarını yöneltmek için kararlar alacak "Meslekî ve Teknik Eğitim Ulusal Kurulu" kurulması önerilmektedir⁴⁷.

6- *Mezunlara Sermaye Yardımı:*

Özellikle gereksinim duyulan alanlarda özel işletme açacak olan mezunlara devlet yardımı da çekiciliği arttıran bir faktör olabilir. Bu yardımlar iş sermayesi, resmî daire ihalelerinde bunlara öncelik verilmesi ve dükkânlarının uzun zaman vergiden muaf tutulması v.s. biçiminde olabilir.

46 Başgöz-Wilson, a.g.e., s. 37.

47 Örgün Meslekî-Teknik Eğitim, Genel Esaslar Komisyonu Ön Raporu, 3. Beş Yıllık Plân Hazırlık Çalışmaları, s. 23.

7- Sipariş Sağlanması:

Osmanlılar zamanında her sanat okulunun bir sipariş atölyesi vardı. Bu atölyeler devlet dairelerine ve özel kişilere iş yaparak hem okulun giderlerini karşılamış hem de öğrenciler gerçek malzeme üzerinde gerçek iş için çalışarak sanatlarını öğrenmek ve geliştirmek olanağını bulmuşlardır⁴⁸. Böylece sanat okulları çevreden büyük destek görmüşlerdir. Bu uygulamanın geliştirilmesi de çekiciliği arttırabilir. Örneğin gezici köy kursları ile ilgili Ankara'daki Köstence gecekondu bölgesinde mezun olan başarılı kızlara bir dernekten sipariş sağlanması oradaki velîlerin bu kurslara karşı olumlu tutumlarını daha da arttırmıştır⁴⁹.

8- Meslek Seçiminde Geleneksel Anlayışın Değişmesi:

Bugün bu geleneksel anlayış değişmektedir. Genellikle üst sosyo-ekonomik sınıflar için hâlâ geçerli olan bu gelenek, alt sınıflar bakımından değişmiştir. Bugün gençler genellikle üst sosyo-ekonomik sınıflara doğru bir hareketleşmeyi sağlayacak nitelikte meslekleri seçme eğilimi göstermektedirler. Ayrıca alt sosyo-ekonomik düzeydeki velîler çocuğunu kendinden daha iyi yetiştirme ve kendi mesleğinden daha itibarlı bir mesleğe yöneltmek eğilimindedirler⁵⁰. Örneğin çiftçi bir baba, oğlunu çiftçi yapmayıp bir sanat okuluna göndermektedir.

9- Rehberlik Hizmetlerinin Sağlanması:

Özellikle mezunların işe yerleştirilmesi ve takibi, okullarda rehberlik kurumunun ihdasını gerektirmektedir. Böylece mezunların iş hayatına girmeleri ve mesleklerinde ilerlemelerine yardımcı olacak rehberlik hizmetleri de çekiciliği arttıracaktır⁵¹.

10- Ücret:

Aynı meslekten olup çeşitli kurumlarda çalışanların ücret farklılıkları giderilmelidir. Ayrıca tatmin ve teşvik edici yevmiye ve ücret sistemi yaygın bir biçimde uygulanmamaktadır. Bunun için gerekli

48 Başgöz-Wilson, a.g.e., s. 37.

49 Tezcan, a.g. makale.

50 Uysal, Doç. Dr. Şefik: Bireysel ve Toplumsal Faktörlere Göre Lise Öğrencilerinin Meslek Seçimleri, Ank. 1970, s. 116. Eğitim Fak. Yay.

51 Meslekî Rehberlik Semineri, 20-22 Mayıs 1968, M.E.B. (çoğaltma). Ayrıca bkz.: Dr. Cevat Alkan, Çağdaş Türk Eğitiminde Öğrenci Özlük Hizmetleri ve Rehberlik Sorunu. (Çoğaltma) Ank. 1970, M.E.B. Yay.

mevzuatın çıkarılması gerekmektedir. Bu mevzuatla hem ücret sistemi ve hem de iş alanındaki toplumsal koşulların ve iş güvenliğinin düzensizlik ve yetersizliği de hallolunacaktır. Bununla beraber yeni personel kanunu ile ücretlerde bir dereceye kadar standartlaşmaya gidilmiştir. Ücret meselesi de bazen önemli olmuyor. Örneğin yüksek öğrenime geçemeyince bu elemanların yüksek ücret almaları mesleği çekici kılmıyor. Örneğin bir dairede lise mezunundan çok fazla ücret alan bir meslek okulu mezunu ile lise mezunu arasında prestij farkı doğuyor. Çünkü lise mezunu üniversiteye gidebileceği için kendisini daha itibarlı sayıyor. Esas olan, zihniyetin değişmesidir.

11- İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Meslek Dersleri:

Meslekî ve teknik öğretimi itibarlı hale getirmek ve yaygınlaştırmak için il ve orta okul öğrencilerine bu öğretim dalının alanının, amaçlarının, öneminin gereği biçimde kavratılacak, onları küçük yaşlarda işe ve çalışma hayatına karşı olumlu bir davranış geliştirmek amacıyla bazı derslerin konulması gerekmektedir⁵². Ayrıca orta okullarda bu alanda yeni dersler konabilir. Böylece eğitim yoluyla genç kuşaklara bu alanın sevdirmesiyle olumlu yönde bir tutum değişikliği yaratılabilir. Nitekim 16 yatılı bölge okulunda uygulanmaya başlanan 8 yıllık okul denemesinde öğrencileri iş hayatına hazırlayan tarım, endüstriyel sanatlar, ticaret, ev ekonomisi gibi meslek derslerinin programlarda yer aldığını görmekteyiz⁵³.

12- Halk Eğitimi Programları:

Ülkemizde yetişkinlerin okuma yazma öğrenmesi için açılan çeşitli kurslar vardır. Bu kurslarda temel eğitim yanında teknik öğretimin önemi konusunda tanıtıcı programlar düzenlenerek teknik öğretim konusunda olumsuz değer yargıları nisbeten azaltılabilir. Yine okul-aile birliklerinde velilere teknik öğretimin önemi konusunda aydınlatıcı açıklamalar yapılabilir. Ayrıca velilerin okul ziyaretleri, sergiler, film ve televizyon yolu ile de tutumları etkilenebilir.

13- Yaygın Eğitim Yoluyla Meslekî ve Teknik Öğretimin Sağlanması:

Bizde meslekî ve teknik öğretimin hep örgün eğitimle sağlanacağı düşünülmüş, yaygın eğitimle bu eğitimi vermek yoluna gidilmemiştir.

52 Alkan, Dr. Cevat: Meslekî ve Teknik Öğretimde Reform, Ankara 1971, s. 22. (Çoğaltma).

53 Başaran, İ. Ethem: 8 yıllık Okul Denemesi, (Çoğaltma). Ank. 1972.

Halbuki çeşitli iş yerlerinde fabrikalarda bu eğitim verilerek yaygınlaştırılıp benimsetilmesi yoluna gidilebilir.

14- *Kız Teknik Okullarının Reorganizasyonu:*

Bu okullarda mezun olanlar genellikle ev yönetimi ile ilgili beceriler almaktadır. Fakat zamanımızda kadınlar da çalışma hayatına girdikleri için bu okullardan mezun olanlar da iş alanlarına ve meslek hayatına akmaya başlamışlardır. Örneğin bankalarda ve devlet dairelerinde çalışan enstitü mezunu kızlara rastlamak mümkündür. Halbuki Kız Enstitüleri amaçları ve öğretim programlarıyla bu isteğe cevap vermekten uzak kalmışlardır. Bu suretle de mezunlar öğrenimleri dışındaki meslek dallarında çalışmaya zorunluluk duymuşlardır. Nitekim bu okullara kaydolan öğrenci sayısının azalması bu hususu doğrulamaktadır. Bu yüzden bu okulların ekonomik hayata katkısı olabilecek fonksiyonel bir öğretim programı uygulamaları rağbeti arttıracaktır. Bu okullarda 1955 den itibaren günün koşullarına uygun yeni programlar hazırlanması yoluna gidilmiştir⁵⁴. Fakat sınırlı olan bu çalışmalar daha köklü düzenlemeleri gerektirir.

15- *Siyasal Rol:*

Toplumumuzda *siyasete* büyük bir önem verilmektedir. Siyasal rolü olan bir kimsenin toplumsal statüsü de yükselmektedir. Bu okullardan mezun olanların da siyasal hayatta rol almalarını teşvik etmek çekiciliği arttıran bir faktör olabilir. Örneğin siyasal parti listelerinde aday olma, parti örgütlerinde çalışma, belediye v.s. seçimlerinde rol alma gibi. Böylece, siyasal örgütlerle yakın ilişki, mensuplarını statü bakımından yükseltebilir.

16- *Geçici Yararlar Sağlanması:*

Ülkemizde yüksek öğrenim, sağladığı prestijden başka birçok yararlar da sağlamaktadır. Örneğin yedek subaylık, her türlü devlet dairesine girebilmek olanağı gibi. Bu durumlar da klâsik öğretime rağbeti arttırmaktadır. D.P. İktidarı zamanında teknik elemanlara yedek subaylık hakkı verildiği zaman bu okullardaki öğrenci sayısı birdenbire artmıştır.

54 Orta Dereceli Meslekî ve Teknik Öğretim Okullarının Bugünkü Durumu ve Gelişme Seyri (Kız Teknik Öğretim Okulları), Ankara 1968, s. 3. (Çoğaltma).

Bugün de Almanya'ya gitmek isteyenlerden biraz teknik kurs görmüş veya teknik ve meslekî bilgisi olanların tercih sebebi sayılması ve öncelik tanınması da yine bu okullara rağbeti arttırmaktadır.

Biz bu okullardan mezun olanlara yedek subaylık hakkının verilsin mi, verilmesin mi tartışmasından çok, bazı ufak yararların bu okul mezunlarına da tanınmasının sosyal talebi arttıracığını belirtmek istiyoruz.

S o n u ç

Kısa zamanda toplumdaki değer yargılarının değişmesi mümkün değildir. Değişme, uzun bir zamanı gerektirir. Özellikle kitlelerin geniş ölçüde eğitilmesi, olumlu yöndeki tutum değişmesine yol açar. Böylece halkımızın meslekî ve teknik öğretime karşı olumsuz değer yargısı eğitim süreci ile olumlu hale gelecektir. Ayrıca toplumumuz endüstrileştikçe bu yargı kendiliğinden değişecektir. Çünkü toplum, böyle elemanlara geniş ölçüde gereksinim duyacak, böylece bu elemanlar aranan ve itibarlı kimseler olacaktır. Bu durumda artık eğitim fonksiyonel bir hale gelecek, ayrıca teknik ve genel eğitim ikiliği de ortadan kalkacaktır. Son reform çalışmalarında genel ve teknik eğitimi kaynaştırma çabalarına girişildiği bilinmektedir. Yukarda bahsettiğimiz tedbirler de bu yargının olumlu yönde gelişmesini destekleyecektir. Esasen şimdiden, teknik eğitimin önemi sezilmeye başlanmış ve artık “oğlum kâtip olsun” anlayışının yerini “oğlum bir iş öğrensin” görüşü almaya başlamıştır.